

museum tijdschrift

KUNST, ERFGOED & DESIGN sinds 1988

+ EXTRA
KUNST-
PUZZEL

LICHT OP GROEN

De beste kunst
van deze zomer

nr5 juli-aug 2021 • € 10,50 • verschijnt 8x per jaar

Nederland

Andere ogen

Monet, Picasso en
Turner in Nederland

Zomerspecial

Een omreis waard

10 onbekende musea
om van te smullen

Leiden

Azteken

De rijkdom van pre-
columbiaans Mexico

+ de tentoonstellingsagenda
40 pagina's gratis bijlage

BP

8 710966 970829

02105

museum
tijdschrift agenda

Allesomvattende

gelukzaligheid

Berlinda De Bruyckere, 'Arcangelo III', 2020, was, hout, dierlijk haar, metaal, epoxy, 300,5 x 61 x 67 cm, courtesy kunstenaar en Galleria Continua (foto: Mirjam Devriendt)

De tweede editie van de [Biennale Kunst in de Heilige Driehoek](#) in Oosterhout is een ontmoeting tussen eeuwenoude kloosters en kersverse kunst. Dat levert onder het hoogst actuele thema 'Hoop' aangename verrassingen op.

DOOR ANNEKE VAN WOLFSWINKEL

Er is iets gekk aan de hand met het trapveldje naast de Sint-Paulusabdij in Oosterhout: de strakke belijning is gloednieuw en in plaats van goals staan er jonge bomen. Boven een naburig grasveld hangt een ogenschijnlijk uit de losse pols gebouwd vliegtuig en de afrastering van de bloemenweide verderop lijkt wel gemaakt van snoeren van witte eieren. En langs de laan die de abdij verbindt met het klooster Sint-Catharinadal worden voortdurend namen geroepen, alsof mensen iemand zoeken: "Tineke! Aaaaanton!". Dan luidt ergens een klok en gaat de deur van een kapel open. Twee zusters in witte habjten met zwarte hoofdkappen lopen over het binnenplein: tijd voor het gebed.

De kloosters in de Heilige Driehoek van Oosterhout hebben opmerkelijk bezoek deze zomer: de *Growing Goals* van Maarten Baas, het vliegtuig van Joost Conijn, de eiersnoeren van Maria Roosen en de geluidsinstallatie *Calling* van Job Koelewijn zijn maar een paar van de kunstwerken die hier zijn neergestreken.

Anish
Kapoor,
zonder titel,
2018,
albast,
courtesy
kunstenaar

Bill Viola,
'Water Martyr',
2014, video-installatie,
108 x 62 x 7 cm,
7.10 minuten

Maarten Baas, 'Growing Goals' (situatieschets), 2021

De Heilige Driehoek, een landelijk gebied aan de rand van het Brabantse Oosterschouwen, dankt zijn naam aan de drie kloosters die hier op een steenworp afstand van elkaar liggen. Verbonden door landerijen liggen de gebouwen in het groen: de priorij Sint-Catharinadal, de Sint-Paulusabdij en de Onze-Lieve-Vrouwe-abdij. Wat deze toch al bijzondere plek echt uniek maakt, is dat alle drie de kloosters nog bewoond worden door een religieuze gemeenschap. In de Onze-Lieve-Vrouwe-abdij leven al sinds 1901 de zusters benedictinessen, in de Sint-Paulusabdij heeft zich, na het vertrek van de benedictijner monniken in 2006, de oecumenische leefgemeenschap Chemin Neuf gevestigd. De kloostergemeenschap Norbertinessen van Sint-Catharinadal is zelfs de oudste van Nederland, met een ononderbroken geschiedenis die teruggaat tot 1271.

LIEFDE

Stichting de Heilige Driehoek zet zich al ruim twintig jaar in voor het behoud van de monumentale gebouwen en de eeuwenoude akkers, weiden en waterlopen in dit gebied. Deze stichting is ook initiatiefnemer van de Biënnale Kunst in de Heilige Driehoek, die in 2017 voor het eerst werd georganiseerd, met het thema 'Liefde'. Het doel was een verbinding te leggen tussen het rijke verleden van de kloosters en het leven van mensen hier en nu. Die verbinding werd gevonden in hedendaagse kunst. In de kloosters, met name die van de benedictijnen en benedictinessen, hebben kunst en ambacht altijd een belangrijke rol gespeeld.

In de Sint-Paulusabdij zijn werken van Rembrandt en Vermeer gerestaureerd en architect dom Hans van der Laan heeft er gewoond en gewerkt. Ook hebben de zusters van de Onze-Lieve-Vrouwe-abdij er vele middeleeuwse handschriften gerestaureerd, waaronder het wereldberoemde Utrechts Psalter. De kloosterlingen, die een teruggetrokken bestaan leiden, bleken bereid hun tuinen, wijngaarden, kapellen en zelfs binnenvertrekken open te stellen voor kunstenaars en publiek.

De tweede editie van de biënnale, die deze zomer plaatsvindt, is samengesteld door Hendrik Driessen, voormalig directeur van Museum De Pont in Tilburg, en kunsthistoricus, schrijver en tentoonstellingsmaker Rebecca Nelemans. In maart 2020 was het programma rond voor september van dat jaar, maar door de coronacrisis werd de tentoonstelling uitgesteld. Het thema lag al lang van tevoren vast: 'Hoop'. "Dat werd ineens een heel actueel begrip", blikt Rebecca Nelemans terug. "We moesten vaak denken aan een uitspraak van de Duitse schilder Gerhard Richter: 'Kunst is de hoogste vorm van hoop'. Ik ben er ook van overtuigd dat in kunst hoop en troost te vinden zijn. Het feit alleen al dat een kunstenaar iedere keer weer het atelier in gaat om vanuit niets iets te maken, dat is pure hoop."

Hendrik Driessen vult aan: "Hoop is uitgesteld verlangen. We hebben allemaal op een of andere manier een beeld van het paradijs, dat we verloren hebben. En metertijd, denken we, als we bepaalde dingen doen of laten in ons leven, zal er weer zo'n vorm van allesomvattende gelukzaligheid komen. Kunstenaars, hoewel ze vaak geen enkele vaardigheid hebben in gelukkig leven, zijn wel in staat vorm te geven aan dat verlangen."

AFVALSCULPTUUR

Driessen en Nelemans besloten al direct na de eerste van vele rondgangen langs de kloosters ("meestal hebben we na zo'n wandeling zeven kilometer op de teller staan") op zoek te gaan naar werken die een verbinding konden aangaan met de locaties, binnen en buiten. Steeds met respect voor de religieuze, historische en natuurlijke context. "We zijn ons er terdege van bewust dat we hier te gast zijn. Het is niet moeilijk om iets controversieels neer te zetten, maar dat moet je niet hier doen", zegt Driessen.

Maar een tentoonstelling van 'religieuze kunst' is het zeker niet. "De meeste kunstenaars die meedoen zijn zelf niet religieus. De werken kunnen wel een religieus onderwerp hebben, maar dan vanuit een

“Ik ben ervan overtuigd dat in kunst hoop en troost zijn te vinden.”

Jeppe Hein, 'Three Wishes for You (Love, Hope, Faith)', 2021, (foto: Studio Jeppe Hein / Jan Stempel)

Juliette Minchin, 'La veillée au candérou', 2019

heel andere hoek benaderd.” Al wandelend en hardop denkend ontstonden verbindingen tussen de Heilige Driehoek en hedendaagse kunst. Een door hoge struiken omsloten grasveldje in de tuin van Sint-Catharinadal bleek de perfecte plek voor een bamboepaviljoen van Maria Blaisse. Langs de waterkant rijst een metershoog beeld op van de Vlaamse kunstenaar Peter Buggenhout, opgebouwd uit afvalmaterialen. Dat ‘rijmt’ mooi met de oude kromme wilg iets verderop. Tom Claassen plantte een uit de kluiten gewassen onkruidbloem midden in een veld en om de neonletters ‘UP’ van Sef Peeters te zien, moet je omhoog kijken: ze knipperen aan de gevel van de kerk van de Paulusabdij.

BROOD, VIS, KIP

In overleg met de kloosterlingen zijn ook in kapellen en ontvangstkamers werken te zien. In de kerk van de Paulusabdij staat een indrukwekkende installatie van de jonge Franse kunstenaar Juliette Minchin. De waslaag die een kubus van opengewerkt metaal bedekt, smelt door vlammen langzaam weg. De associaties met het branden van kaarsjes en rituelen rondom rouw worden versterkt door de plek waar het werk staat. Het schilderij *Crucifix Cor-*

Vanuit de
waterput hoor je
ruisen en tinkelen.

Marc Mulders, 'The Garden Path, 2021,
olieverf en collage op papier, 70 x 50 cm

Leendert Van Accoleyen, 'Transport naar Mars', 2019, hout, metaal

pus II van Robert Zandvliet hangt achter het altaar, geflankeerd door twee beelden van 'aartsengelen' van Berlinde De Bruyckere. In vier nissen hangen de vier delen van het videowerk *Martyrs* van Bill Viola. Geen van deze werken is speciaal voor deze kerk gemaakt, maar ze zijn er allemaal perfect op hun plaats.

Andere werken, zoals *Growing Goals* van Maarten Baas en de eierensnoeren van Maria Roosen, zijn wel specifiek voor de plek gemaakt. Dat geldt ook voor het werk van de jonge kunstenaar Jelle Korevaar. Op een idyllisch binnenplaatsje van Sint-Catharinadal lijkt de tijd al eeuwen stil te staan. Vanuit de waterput hoor je een zacht ruisen en tinkelen en als je erin kijkt, word je verrast door een zachtjes bewegend spel van water en fijnzinnige verchromde bladvormen. Voor de ontvangstkamer van Sint-Catharinadal maakte Guido Geelen een serie klokken met uit rode klei gevormde gewichten. Er hangt een brood, een vis, een kip, een ei: Geelen liet zich inspireren door het dage-

lijks leven en de bezigheden van de kloosterlingen. Tijdens de Biënnale gaat dat leven ook gewoon door: verspreid over het terrein zijn er meerdere kapellen waar het bidden van de getijden plaatsvindt, zoals iedere dag gebeurt, eeuw in eeuw uit. Bezoekers van de tentoonstelling zijn welkom om daarbij aanwezig zijn.

NIKSEN

Door het uitstel kwam de Onze-Lieve-Vrouwe-abdij als tentoonstellingsplek te vervallen, vanwege een geplande verbouwing. Daarvoor in de plaats kwamen mooie nieuwe locaties: een particuliere bewoner van het gebied bood een prachtig gerenoveerde oude Vlaamse schuur aan, waar nu het video- en fotowerk *Mall of Europe* van Emma van der Put te zien is. Een nabijgelegen verlaten koeienstal vormt het bijzondere decor voor *De Kroon* van Kymani Ceder en Robin Ramos. Deze film, over de trots waarmee Afro-Nederlanders hun 'natural black hair' dragen, krijgt door de oer-Hollandse sfeer van de

stal een extra lading. Driessen: "Door de coronacrisis moesten veel mensen noodgedwongen leren 'niksen': niets doen terwijl de tijd verstrijkt, zonder je daar schuldig over te voelen. Iets vergelijkbaars hopen we de mensen hier te kunnen laten ervaren. Je kunt in alle rust, 'niksend' door de tijd en door het groen wandelen en je laten confronteren met wat kunstenaars bedacht hebben. De gemoedstoestand die de Heilige Driehoek teweegbrengt, kun je vergelijken met wat er gebeurt als je een kerk of moskee binnengaat. Of je nu gelovig bent of niet, dat doet iets met je."

Anneke van Wolfswinkel is kunsthistoricus en journalist

Biënnale Kunst in de Heilige Driehoek,
10 juli t/m 15 augustus, Monnikendreef,
Oosterhout; € 15,00 / MK € 12,50;
kunstindeheiligedriehoek.nl

Kijk te zijner tijd op
museumtijdschrift.nl voor een
webrecensie